

„SOLIDARNOŚĆ WALCZĄCA”

W ŚWIELE MATERIAŁÓW SŁUŻBY BEZPIECZEŃSTWA

„Solidarność Walcząca”, organizacja powstała w czerwcu 1982 r. w wyniku rozbieżności co do strategii podziemnego dolnośląskiego Regionalnego Komitetu Strajkowego, należała do najzacieklej zwalczanych przez SB struktur podziemnych. Wynikało to z jej bezkompromisowości i wyraźnego określenia celów politycznych zmierzających do zmiany systemu społecznego w Polsce. Później, już w latach dziewięćdziesiątych, robiono wiele, aby pomniejszyć wkład SW w funkcjonowanie podziemia, a tym samym i doprowadzenie do upadku systemu komunistycznego. Poniżej przedstawiono spojrzenie na SW z drugiej strony, tak jak była postrzegana przez organa MSW.

Założycielem organizacji „Solidarność Walcząca” był Kornel Morawiecki, od 1979 r. redaktor i wydawca podziemnego „Biuletynu Dolnośląskiego”, a w okresie 1980–1981 działacz „Solidarności” i redaktor związkowego biuletynu „Z Dnia na Dzień”. Nie dziwi więc fakt, że dość wcześnie znalazł się w polu zainteresowania Służby Bezpieczeństwa. Już 19 czerwca 1980 r. Wydział III KW MO we Wrocławiu założył Sprawę Operacyjnego Rozpracowania (SOR) „Harcierz”. Kryptonim ten następnie zmieniono na „Tarantula”, obejmując funkcjonowanie całego kierownictwa SW, czyli Komitetu Wykonawczego. Sprawę tę prowadził kolejno Wydział III, od 1982 r. Wydział III-1 i w końcu, od 1 stycznia 1987 r., Inspektorat 2 WUSW we Wrocławiu. Zakończono ją dopiero 22 stycznia 1990 r.

Zagrożenie

Początkowo SB nie poświęciła zbyt wiele uwagi powstaniu organizacji, traktowano ją jako jeden z nurtów w łonie „solidarnościowego” podziemia. Lecz dość szybko SW zwróciła na siebie uwagę radykalnymi hasłami i prężną działalnością wydawniczą. Już w styczniu 1983 r. SB oceniała, że w województwie wrocławskim funkcjonują dwa główne centra opozycji skupione wokół SW i Regionalnego Komitetu Strajkowego¹. Przy czym funkcjonowanie SW oceniano jako duże zagrożenie, także z powodu dążenia do wyjścia z działalności poza województwo wrocławskie. Jako regiony „zagrożone” działalnością tej organizacji wymieniano województwa poznańskie, legnickie, wałbrzyskie oraz katowickie. Opierając się na wydawanej prasie, próbowano formułować pierwsze wnioski dotyczące oblicza ideowego organizacji, czyli lansowania programu budowy państwa i ustroju „solidarnościowego”. Założenie to miało wynikać z tezy, że oba systemy – kapitalizm i socjalizm – są systemami totalitarnymi, natomiast ustrój solidarystyczny miał, uwzględniając interesy państwa, bronić przede wszystkim praw jednostki, jej wolności i niezależności. Wydawaną wówczas prasę oceniano na 2–3 tys. egz. miesięcznie. W analizie tej określano następujące kierunki działania „Solidarności Walczącej”:

¹ AIPN Wr, 053/2153, Ocena sytuacji polityczno-operacyjnej w woj. wrocławskim, Wrocław, 22 I 1983 r., k. 37n.

- zmiana systemu sprawowania władzy w krajach socjalistycznych;
- poparcie dla sankcji krajów kapitalistycznych wobec ZSRR i Polski;
- wywołanie niepokojów społecznych w innych krajach socjalistycznych;
- utworzenie tzw. Rzeczypospolitej Solidarnej.

Natomiast metodami działalności miały być:

- informacja i propaganda w Polsce, na Wschodzie i Zachodzie (poprzez budowę nielegalnej radiostacji o międzynarodowym zasięgu oraz wydawanie tzw. niezależnej prasy i książek);
- organizowanie strajków i manifestacji ulicznych, w tym zwłaszcza rozszerzanie strajków solidarnościowych;
- utworzenie podziemnych struktur organizacyjnych;
- uporczywe prowadzenie tzw. walki podjazdowej.

W drugiej połowie 1984 r. w „ocenie sytuacji społeczno-politycznej” w województwie wrocławskim SW nadal traktowano jako duże zagrożenie². Podkreślano, że pomimo rozbicia na początku tego roku bazy poligraficznej organizacja nadal jest prężna i aktywna. Według informacji SB w gremiach kierowniczych SW daleko zaawansowane miały być koncepcje utworzenia partii politycznej. Poważne zagrożenie stanowiła także rozbudowa wydawnictw podziemnych, które przynosiły duże środki finansowe.

Uderzenie

Podjęmowane w latach 1982–1984 działania operacyjne SB skierowane przeciwko SW miały doprowadzić do jak najpełniejszego rozpoznania tej organizacji, a przede wszystkim do zatrzymania jej przywódcy. Dla pełniejszej koordynacji i lepszej efektywności tych działań w KW MO we Wrocławiu powołano specjalną międzywydziałową grupę operacyjną o kryptonimie „Harcerz”, której głównym celem, oprócz ujęcia Kornela Morawieckiego, było „rozpracowywanie” dalszych 23 osób (jak to określano – „figurantów”) bezpośrednio z nim współpracujących. W skład specjalnej grupy weszła większość pracowników utworzonego 1 lipca 1982 r. Wydziału III-1 KW MO (liczył on 30 funkcjonariuszy), 3 pracowników Wydziału II KW MO, czyli kontrwywiadu, a także kierownictwo wydziałów „B” (obserwacja zewnętrzna) i „T” (technika operacyjna). Działalność tej grupy była dość efektywna, m.in. tylko w końcu 1982 r. pozyskano 3 agentów, nawiązano 8 nowych dialogów operacyjnych, zrealizowano 4 instalacje PP (podstuch pokojowy) i 8 instalacji PT (podstuch telefoniczny) oraz ujawniono i objęto rozpracowaniem dalszych 12 „figurantów”, z których 5 miało mieć bezpośredni kontakt z Morawieckim. Najbardziej spektakularnym efektem działalności grupy była prowadzona od 1983 r. SOR „Skrytka”. W jej wyniku 16 grudnia 1983 r. zatrzymano szefa pionu kolportażu SW Kazimierza Klementowskiego. Jego zatrzymanie pociągnęło za sobą – w okresie od 16 grudnia 1983 do lipca 1984 r. – aresztowania ponad 40 osób oraz ustalenie około 150 innych, związanych z podziemiem³. Według SB zlikwidowano wówczas pion operacyjny, poligrafii, kolportażu i techniczny. W aresztach znaleźli się także członkowie kierownictwa SW, w tym Paweł Falicki, Hanna Łukowska-Karniej, Piotr Medoń, Wojciech Myślecki oraz Zbigniew Oziewicz. Wszyscy oni opuścili areszty i więzienia na mocy amnestii z 21 lipca 1984 r. Do czasu zatrzymania Morawieckiego w 1987 r. była to najcięższa akcja SB wymierzona w Solidarność Wal-

² *Ibidem*, Ocena sytuacji społeczno-politycznej w woj. wrocławskim, 1984 r., k. 31.

³ S. Rutka, *Poza cenzurą. Wrocławska prasa bezdebitowa 1973–1989*, Wrocław 2001, s. 152.

czącą, a według niepewnych wprowadzicie informacji SB była bardzo blisko Morawieckiego i tylko ogłoszenie amnestii nie doprowadziło wówczas do jego zatrzymania.

Duży niepokój wzbudzały próby nawiązywania przez SW kontaktów zagranicznych. Działania w tym zakresie prowadził wrocławski Wydział II KW MO. Założono wówczas m.in. SOR „ASTON”, w ramach której potwierdzono kontakty amerykańskiego lektora języka angielskiego na Uniwersytecie Wrocławskim Garreta Sobczyka z Kornelem Morawieckim i innymi działaczami SW. W rezultacie tej operacji Garret został w lutym 1983 r. wydalony z Polski. W ramach innej operacji poprzez tajnego współpracownika (TW) miano doprowadzić do „rozpoznania i opanowania” jednego z kanałów przerzutowych materiałów i sprzętu dla SW, wysłanego przez jedną z organizacji solidarnościowych działających w RFN⁴.

Rozpoznać i zlikwidować

Rok 1985 stanowił cezurę w postrzeganiu „Solidarności Walczącej” przez MSW. Organizacja ta stała się strukturą o zasięgu ogólnopolskim, a jej duża aktywność wyraźnie odznaczała się na tle innych organizacji podziemnych. W związku z tym 17 sierpnia 1985 r. szef SB gen. dyw. Władysław Ciastoń podjął decyzję „W sprawie pełnego rozpoznania i zlikwidowania struktury konspiracyjnej pn. »Organizacja Solidarności Walczącej«”. Jej uzupełnieniem były wytyczne zastępcy szefa SB i dyrektora Departamentu III MSW gen. bryg. Henryka Dankowskiego z 31 sierpnia tegoż roku. Zakładały one, że w rejonach, gdzie wykryto funkcjonowanie tej organizacji, należało tak ukierunkowywać tkwiącą w podziemnych strukturach „Solidarności” agenturę, aby ustalić ich powiązania z SW. Agenci mieli również ustalać łączników, kolporterów, punkty przerzutowe i kierunki napływu wydawnictw SW. Należało ponadto „stworzyć możliwości operacyjne sprawdzonym źródłom informacji w celu wykorzystania ich w działaniach ofensywnych w stosunku do struktury konspiracyjnej SW” (czyli umożliwić przeniknięcie do organizacji), we Wrocławiu, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Poznaniu, Rzeszowie oraz grup działania w Jeleniej Górze, Kłodzku, Kaliszu, Pile, Pruszkowie i Kielcach. Dodatkowo planowano wytypować i zwerbować byłych działaczy „Solidarności”, którzy przeniknęliby do SW; poddać aktywnej kontroli operacyjnej figurantów dotychczas prowadzonych spraw w celu wyjaśnienia ich powiązań z SW; wytypować i poddać aktywnemu rozpracowaniu osoby, co do których zaistniało podejrzenie, że mogą utrzymywać kontakty z SW. Planowano również zintensyfikować działania operacyjne w zakresie ujawniania i dokumentowania działalności propagandowej SW, w tym głównie Agencji Wydawniczej Solidarności Walczącej⁵.

Ramowy plan

Rozwinięciem tych działań był „Ramowy plan rozpracowania i likwidacji nielegalnej organizacji »Solidarność Walcząca«”. Dokument ten, zatwierdzony przez gen. Ciastonia 1 lutego 1986 r., wprowadzał ważne zmiany w dotychczasowej praktyce działań przeciwko SW. Dotychczas bowiem działania te realizowały samodzielnie wydziały III i w niektórych większych wojewódzkich urzędach wydziały III-1, pod ogólnym nadzorem Departamentu III MSW. Obecnie szczątkowe materiały tam zgromadzone, a dotyczące SW, miano przekazać do Biura Studiów SB MSW. Ta powstała w 1982 r. jednostka miała za zadanie wypra-

⁴ AIPN Wr, 053/2153, Ocena sytuacji polityczno-operacyjnej w woj. wrocławskim..., k. 50.

⁵ AIPN Wr, 022/1196, Plan działań operacyjnych w zakresie rozpoznania struktury konspiracyjnej pn. „Organizacja Solidarności Walczącej”, Legnica, 12 IX 1985 r., k. 7–16.

cowywanie metod działania i koordynację działań wymierzonych w podziemie oraz analizowanie i ocenę jego poczynąń. Do zadań biura należało również organizowanie gier operacyjnych mających na celu przenikanie i dezintegrację struktur konspiracyjnych oraz paraliżowanie kanałów przepływu środków finansowych i materialnych z Zachodu. Ramowy plan rozpracowania SW zakładał, że centralną koordynację działań przeciwko SW podejmie Wydział II biura, dotychczas zajmujący się rozpracowywaniem Lecha Wałęsy. W wydziale tym zadania związane z rozpracowaniem SW koordynował zastępca naczelnika mjr Józef Burak, a nadzór z ramienia kierownictwa sprawował płk Stanisław Stępień, zastępca dyrektora Biura Studiów i emerytowany oficer kontrwywiadu wojskowego. Biuro Studiów SB miało prowadzić nadzór, natomiast główny ciężar działań operacyjnych spoczywał na Wydziale III-1 WUSW we Wrocławiu, a od 1 stycznia 1987 r. na specjalnie powołanym w tym celu Inspektoracie 2 WUSW we Wrocławiu, będącym terenową ekspozyturą Biura Studiów.

Ośmiornica

Ogólnokrajowemu rozpracowaniu SW, tzw. sprawie kontrolnej, nadano kryptonim „Ośmiornica”, a w jego ramach miano prowadzić działania operacyjne dotyczące następujących zagadnień:

- kryptonim „Trzon” – rozpoznanie, rozpracowanie i spersonifikowanie struktur SW we wszystkich województwach;
- kryptonim „Wiązka” – rozpoznanie i rozpracowanie systemu łączności na poszczególnych szczeblach struktury SW;
- kryptonim „Orbis” – rozpoznawanie i rozpracowanie lokali konspiracyjnych SW;
- kryptonim „Tuba” – rozpoznawanie i rozpracowanie bazy propagandowej, radia i poligrafii SW;
- kryptonim „Głos” – rozpoznawanie i rozpracowywanie kanałów łączności z zagranicą i dopływu środków finansowych;
- kryptonim „Ława” – przygotowanie materiałów dowodowych dla postępowań przygotowawczych, w tym dotyczących powiązań z obcymi służbami specjalnymi;
- kryptonim „Kanał” – operacja prowadzona przez WUSW we Wrocławiu wraz z Departamentem I MSW (jej celem było prawdopodobnie przejęcie kontroli operacyjnej nad kanałem łączności z RFN na barkach śródlądowych).

W ramach tego planu zakładano również zadania dla TW mających możliwość dotarcia do wciąż nieuchwytnego Kornela Morawieckiego. Byli to TW „Twardogłowski” z Katowic, TW „Fryderyk” z Poznania i TW „Krzysztof 2” z Gdańska.

W MSW podjęto więc zakrojoną na szeroką skalę operację, której odpowiednikami pod względem zaangażowanych sił i środków były dotychczas jedynie operacje „Klan” oraz „Renesans”, wymierzone przeciwko „Solidarności” w latach 1980–1981.

Antykomunistyczni ekstremiści

O motywach podjęcia tych działań u progu 1986 r., a więc roku uważanego przez wielu politologów i historyków za „rok otwarcia” procesu zakończonego demontażem systemu komunistycznego, najlepiej mówi język tamtej epoki. W opracowanej w czerwcu 1986 r. w Biurze Studiów SB MSW „Informacji dotyczącej »Solidarności Walczącej«,” która została rozestana do poszczególnych WUSW, pisano, że „Solidarność Walcząca jest organizacją o programie ekstremistycznym, zdecydowanie antykomunistycznym z tendencjami do stosowania przemocy w walce politycznej. Program »SW« odznacza się – w stosunku do

innych struktur konspiracyjnych i grup antysocjalistycznych – największą agresywnością. W odróżnieniu od TKK [Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej] i L[echa] Wałęsy »SW« odrzuca możliwość kompromisu z władzą, motywując to powodami moralnymi, jak i racjonalnymi”⁶. Dodać do tego należy, że w tym okresie analitycy MSW podkreślali również znaczny wzrost znaczenia SW w skali kraju. Według SB w lipcu 1986 r. w skład SW miało wchodzić 47 grup działających na terenie 19 województw⁷. Szacowano, że w składzie tej organizacji znajduje się ok. tysiąca osób, a wydawnictwa sygnowane przez Agencję Informacyjną „SW” osiągnęły nakład 20 tys. druków miesięcznie.

Początkowo zadania rozpracowania SW w ramach „Ośmiornicy” podjęto w województwach: wrocławskim, katowickim, gdańskim, poznańskim i rzeszowskim, a w miarę jak SW się rozwijała, SB podejmowała te zadania również w innych województwach⁸. Stan wiedzy o działalności SW w skali kraju według danych z listopada 1988 r. przedstawia tabela na końcu artykułu.

Docenianie przeciwnika

Jak już wspomniałem, centralne miejsce w rozpracowaniu SW zajmował Wydział III-1, a od 1 stycznia 1987 r. Inspektorat 2 WUSW we Wrocławiu⁹. Zastanawiające jest to, że we Wrocławiu sprawę obiektową „Ośmiornica” założono dopiero 15 stycznia 1988 r. W jej ramach miano rozpracowywać i kontrolować operacyjnie kierownictwo SW, czyli Komitet Wykonawczy. Miała ona także pełnić funkcję koordynującą wobec dotychczas prowadzonych 18 spraw operacyjnego rozpracowania¹⁰.

Wiedza SB o SW w drugiej połowie lat osiemdziesiątych nie była zbyt duża. Po amnestii z 1984 r. większość aresztowanych w sprawie Klementowskiego ponownie wróciła do działalności podziemnej. Z kolei SB nie udało się ulokować agentury na tyle wysoko, aby dotrzeć do centrum organizacji. Nadal nie potrafiono zlokalizować Kornela Morawieckiego, co poważnie ciążyło na ocenach pracy wrocławskiej SB. W opracowanym w lutym 1987 r. „Planie rozpracowania i likwidacji nielegalnej organizacji »Solidarność Walcząca«” podawano, że organem kierowniczym SW jest Komitet Wykonawczy, w którego skład oprócz Morawieckiego miało wchodzić 6 osób (Hanna Łukowska-Karniej, Krzysztof Błachut, Andrzej Zarach, Andrzej Myc, Paweł Falicki i Wojciech Winciorek), gdy w rzeczywistości liczył on 5 osób (Andrzej Myc, Hanna Łukowska-Karniej, Wojciech Myślecki, Andrzej Zarach i Andrzej Kołodziej)¹¹.

⁶ AIPN Wr, 022/1196, Informacja dotycząca „Solidarności Walczącej”, Warszawa, czerwiec 1986 r., k. 48.

⁷ A. Dudek, *Reglamentowana rewolucja. Rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988–1990*, Kraków 2004, s. 67.

⁸ Przykładowo w Gdańsku sprawę tę rozpoczął Inspektorat 2 w dniu 14 III 1986 r., a zakończona została 19 I 1990 r. W WUSW w Legnicy 16 I 1986 r. założono SOS „Ośmiornica”, a w WUSW w Toruniu SOR „Ośmiornica” rozpoczęto 8 IV 1986 r., zakończono zaś 15 I 1990 r. (prowadził ją najpierw Wydział III, a następnie Inspektorat 2).

⁹ Kierownikiem tej komórki został kpt. Zdzisław Kuliczkowski, a jego zastępcami kpt. Lech Krymuza i kpt. Antoni Ciuruś. Zadanie rozpracowania SW spoczywało natomiast na sekcjach II, III i IV.

¹⁰ AIPN Wr, 032/805, Wniosek o wszczęcie sprawy obiektowej kryptonim „Ośmiornica” na organizację „Solidarność Walcząca”, Wrocław, 15 I 1988 r., k. 5.

¹¹ *Ibidem*, Plan rozpracowania i likwidacji nielegalnej organizacji „Solidarność Walcząca”, Wrocław, luty 1987 r., k. 6.

SB doceniała wysoko skuteczność działania SW, podkreślano dużą wagę, jaką kierownictwo tej organizacji przywiązywało do bezpiecznego działania. Każde ważniejsze spotkanie Komitetu Wykonawczego miało być zabezpieczone przez własną obserwację oraz nastuch elektroniczny (za pomocą skanerów), stosowano środki do wykrywania podsłuchu w miejscach odbywania spotkań, prowadzono systematyczny nastuch radiowy obserwacji SB, stosowano tzw. śluzę przy doprowadzaniu osób na spotkania z Morawieckim, jak również „wykorystywano i dążono do rozbudowy swoich źródeł agenturalnych w naszych organach”.

Zatrzymanie Morawieckiego

Przełomem w poszukiwaniach Morawieckiego okazała się wpadka jednego z punktów kolportażowych SW we Wrocławiu w połowie 1986 r. Jedną z zatrzymanych wówczas osób, student Politechniki Wrocławskiej, załamała się podczas śledztwa i podała wiele informacji dotyczących systemu kolportażu, poligrafii oraz łączności. Informacje te znacznie zwiększyły poziom wiedzy o SW. W opracowanej w lutym 1987 r. przez Biuro Studiów SB MSW informacji o SW, opartej w dużej mierze na uzyskanych z Wrocławia materiałach, podano wiele nowych faktów. Centrum kierowniczym SW miała być licząca 8 członków Rada Polityczna, na której czele stał Morawiecki, natomiast bieżące zadania miały być realizowane przez Komitet Wykonawczy liczący także 8 członków (były to nieścisłe dane, Komitet nadal liczył 5 członków i choć posiadano informacje, że w jego składzie znajduje się osoba z Gdańska, to nie wiadomo, że chodzi o Andrzeja Kołodzieja). Liczebność organizacji szacowano na ok. 800 członków, spośród których 80 prowadziło aktywną działalność. Mieli oni być zorganizowani w 12 oddziałach wojewódzkich i 9 grupach terenowych. Szczególnie dużo informacji posiadano o bazie poligraficzno-wydawniczej, za którą odpowiadała wyspecjalizowana komórka – Agencja Wydawnicza SW. Drukowała ona na terenie kraju 33 wydawnictwa (z czego 12 we Wrocławiu, który – jak podkreślano – był monopolistą na nielegalnym rynku wydawniczym). Organ prasowy, tygodnik „Solidarność Walcząca”, miał być wydawany w 20 tys. egzemplarzy, natomiast miesięcznik „Biuletyn Dolnośląski” miał nakład ok. 8 tys. egzemplarzy. Bazę poligraficzno-kolportażową stanowiło 5 punktów poligraficznych i 63 punkty kolportażowe. Dużo informacji posiadano o współpracy SW z innymi organizacjami podziemnymi oraz o kontaktach międzynarodowych¹². To ostatnie wskazuje na znaczną kontrolę operacyjną kanałów przerzutowych na Zachód – z Gdańska do Szwecji, z Poznania do Berlina Zachodniego oraz z Wrocławia do RFN.

Wśród uzyskanych w 1986 r. informacji była również ta o wykorzystywaniu przez SW offsetu mieszczącego się we Wrocławiu¹³. Mieszkanie jednej z obsługujących offset kobiet poddano stałej obserwacji i 9 listopada 1987 r. zatrzymano w nim przebywających tam Kornela Morawieckiego oraz Hannę Łukowską-Karniej¹⁴. Ani to zatrzymanie, ani późniejsze – Andrzeja Kołodzieja, pełniącego funkcję następcy Morawieckiego – nie doprowadziły do znaczącego osłabienia SW. W maju 1988 r. w opracowaniu Biura Studiów z zaskoczeniem stwierdzono, że pomimo tych działań SW nadal pozostaje „na czele skrajnych działań

¹² *Ibidem*, Informacja dot[ycząca] nielegalnej organizacji „Solidarność Walcząca”, Warszawa, 23 I 1987 r.

¹³ *Ibidem*, Notatka służbowa dot[ycząca] poligrafii „Solidarności Walczącej”, Wrocław, 24 VII 1986 r., k. 26.

¹⁴ *Ibidem*, Szyfrogram z[astę]pcy szefa WUSW ds. SB we Wrocławiu ppłk. Janusza Koronowskiego do I wiceministra spraw wewnętrznych gen. dyw. W. Pożogi; szefa SB gen. bryg. H. Dankowskiego; dyrektora Biura Studiów SB MSW, Wrocław, 10 XI 1987 r., k. 98.

antypaństwowych”, a członkowie Rady Politycznej i Komitetu Wykonawczego „pozostają obojętni na wszelkie zmiany w układzie prawno-politycznym państwa oraz demokratyzację i liberalizację życia wewnętrznego kraju. Bazując głównie na złej sytuacji gospodarczej i wynikających stąd nastrojach społecznych oraz skrajnym antykomunizmie i antysowietyzmie, atakują ostro wszelkie reformy i system polityczny – zmierzając niezmiennie [zgodnie z programem – co ze zdziwieniem podkreślali autorzy – P.P.] do obalenia ustroju socjalistycznego”¹⁵. Choć podkreślano też sukcesy SB. Miały do nich należeć, oprócz już wymienionych zatrzymań członków kierownictwa, systematyczne akcje wymierzone w poligrafię, które doprowadziły do spadku o blisko 50 proc. wydawanych publikacji, jak również zmniejszenie liczby członków SW z 1793 w 1986 do 302 w 1988 r.

Przed i po „okrągłym stole”

W okresie przygotowań do „okrągłego stołu” natężenie działań SB skierowanych przeciwko SW nie zelżało, a wręcz przeciwnie, wzrosło. Choć nie podejmowano już działań represyjnych, to usilnie starano się ustalić plany tej organizacji, aktywnie kontestującą zarówno ideę porozumienia z reżimem, jak i jego wyniki. Szczególną wagę przywiązywano do ewolucji poglądów członków kierownictwa oraz stosunku do nadchodzących wyborów. Przykładowo, w maju 1988 r. uzyskano informacje o pogłębieniu utajniania struktur SW, ponieważ miała ona być uważana „zarówno przez władze, jak i ugrupowanie Wałęsy – jako najniebezpieczniejsza siła polityczna, grożąca zakłóceniem realizacji zawartych umów społecznych”, w związku z czym należało się liczyć „że będzie ona zwalczana i izolowana przez SB, umiarkowaną opozycję oraz koła zachodnie i Kościół”¹⁶. Prognozy te, przynajmniej w odniesieniu do działań SB, w dużej mierze się potwierdziły. Ostatecznie prowadzenia SOR „Ośmiornica” w skali kraju zaniechano dopiero na podstawie pisma zastępcy dyrektora Departamentu Studiów i Analiz MSW płk. Adama Malika z 26 lutego 1990 r.¹⁷ Motywowano to tym, że „Z uzyskiwanych ostatnio materiałów operacyjnych, programowych »SW« oraz wypowiedzi czołowych działaczy tej struktury wynika, iż w sytuacji szybkich przemian społeczno-politycznych w kraju organizacja ta odstępuje od radykalnych metod walki o osiągnięcie zakładanego celu (odstąpienie od stosowania terroru fizycznego i psychicznego itp.)”. Dodawano także, że modyfikacji uległy założenia programowe i taktyka działania, w których SW miała kłaść nacisk na jawną walkę polityczną. W konkluzji Malik stwierdził, że zmiana ta, nienosząca cech przemocy, wyklucza dalszą kontrolę operacyjną tej organizacji, a tym samym wykracza poza zakres zainteresowania pionu studiów i analiz MSW. Mimo że Malik nakazywał sprawy prowadzone przeciwko SW zawiesić, a materiały przekazać do archiwum, to jak pokazuje przykład Zamościa, w terenie dość opornie wykonywano to polecenie. Także we Wrocławiu sprawę tę zakończono dopiero 15 maja 1990 r.

¹⁵ *Ibidem*, Plan rozpracowania, paraliżowania i likwidacji działalności nielegalnej organizacji pn. „Solidarność Walcząca” w ramach SOR „Ośmiornica”, Warszawa, 25 V 1988 r., k. 117.

¹⁶ *Ibidem*, Informacja, [opracowana w Wydziale II Biura Studiów SB MSW] Warszawa, 4 V 1988 r., k. 184.

¹⁷ *Ibidem*, Pismo z[astępcy] dyrektora Departamentu Studiów i Analiz MSW płk. A. Malika do z[astępcy] szefa WUSW ds. SB we Wrocławiu, Warszawa, 23 II 1990 r., k. 215. Departament Studiów i Analiz utworzono na jesieni 1989 r., łączyąc dotychczasowy Departament IV MSW oraz Biuro Studiów SB MSW.

Kłopot z archiwami

Oprócz działań podejmowanych centralnie i we Wrocławiu, również SB w poszczególnych województwach prowadziła operacje wymierzone w SW. Do najsilniejszych ośrodków SW należał Górny Śląsk, Wielkopolska, Gdańsk oraz Rzeszów. Niestety, w Gdańsku materiały dotyczące SW całkowicie zniszczono, natomiast w Katowicach, mimo że zachowały się w doskonałym stanie 8 tomów materiałów dotyczących rozpracowania działaczy SW poczynszy od 1980 r. aż do lutego 1990 r., są one ze względu na nałożoną na nie przez OBUiAD w Katowicach klauzulę „ściśle tajne” wciąż niedostępne dla badań naukowych.

Interesujący jest również wątek działań operacyjnych podejmowanych przez Wojskową Służbę Wewnętrzną przeciwko „Solidarności Walczącej”. Wiadomo o tym bardzo mało, częściowo z powodu zniszczeń, lecz również zapewne w wyniku umieszczenia wielu materiałów WSW z tego okresu w zbiorze zastrzeżonym archiwum IPN. Z wycinkowych danych wynika jednakże, że działania te prowadzono na dużą skalę. Szczególnie dużo uwagi SW poświęcał Zarząd WSW Śląskiego Okręgu Wojskowego, a zwłaszcza Wydział I tegoż zarządu, specjalizujący się w działaniach wymierzonych przeciwko podziemiu. W latach 1982–1984 w ramach Sprawy Operacyjnego Wyjaśnienia (SOW) o kryptonimie „Werbownik” rozpoznawano działaczy radia SW z terenu Wrocławia¹⁸. W ramach tej sprawy miano w 1982 r. wprowadzić w struktury podziemne TW „Cedr”, któremu jeden z działaczy radia SW zaproponował podjęcie współpracy w zakresie konstrukcji i produkcji nadajników radiowych¹⁹. Natomiast w 1984 r. prowadzono SOW „Lancel”, w ramach której interesowano się grupą – jak to określono – „byłego” kierownictwa SW. W tym samym okresie przy wykorzystaniu techniki operacyjnej (PP, PT, TP i OZ)²⁰ w tej sprawie, jak również w sprawach o kryptonimach „Werbownik” i „Minerwa”, doprowadzono do zatrzymania w czasie spotkania 9 osób związanych z Agencją Informacyjną SW²¹.

* * *

„Solidarność Walcząca” była organizacją mającą wielki wpływ na funkcjonowanie podziemia w skali kraju. To głównie jej środki umożliwiły przetrwanie, szczególnie w drugiej połowie lat osiemdziesiątych, wielu organizacji podziemnych oraz pism i wydawnictw drugo-obiegowych. Skupiła w swoich szeregach osoby zaangażowane ideowo, chcące działać na rzecz odzyskania przez Polskę wolności. Ta bezkompromisowość i skuteczność spowodowały, że od połowy lat osiemdziesiątych stała się ona najważniejszym rozpracowywanym przez służby MSW ugrupowaniem podziemnym. Pomimo wielu prób, SB nie udało się „stąpić ostrza” radykalizmu tej organizacji. Wynikało to właśnie z przesłanek ideowych członków SW, z ich woli walki z reżimem. Paradoksalnie stało się to również przyczyną szybkiej utraty znaczenia tej organizacji po przełomie czerwcowym 1989 r. Ani „solidarnościowa” władza, ani kierowane jeszcze wówczas przez komunistów MSW nie chciały bowiem tolerować ugrupowania tak otwarcie kontestującego zawarte porozumienia. Marginalizacja SW nie nastąpiła w wyniku działań SB, a raczej był to wybór społeczeństwa, które uznało, że skończył się już czas walki. Natomiast zapomnienie, w jakim SW znalazła się w dekadzie lat dziewięćdziesiątych, w kontekście jej wkładu w upadek reżimu komunistycznego nie jest zrozumiałe.

¹⁸ AIPN, 00289/99, Sprawozdanie szefa Zarządu WSW ŚOW za 1983 r., b.p.

¹⁹ *Ibidem*, Sprawozdanie szefa Zarządu WSW ŚOW za 1982 r., b.p.

²⁰ PP – podsłuch pokojowy, PT – podsłuch telefoniczny, TP – tajne przeszukanie, OZ – obserwacja zewnętrzna.

²¹ AIPN, 00289/101, Sprawozdanie szefa Zarządu WSW ŚOW za 1984 r., b.p.

Zestawienie zbiorcze organizacji „Solidarność Walcząca” według ankiet zebranych przez Wydział I Biura Studiów SB w listopadzie 1988 r.

Województwo	Nazwa grupy i rok powstania	Rodzaj sprawy operacyjnej	Liczba osób w grupie/aktyw kierowniczy/sympatycy	Formy działania
Gdańsk	SW Oddział Trójmiasto, 1985	SOR „Ośmiornica”	80/3/43	Wydawnictwa, kolportaż
Jelenia Góra	Grupa bez nazwy, 1982	SOR „Ośmiornica”	7/3/20	Kolportaż, zakup wydawnictw, spotkania, pielgrzymki
Jelenia Góra	Rada Oddziałowa SW	SOR „Ośmiornica”	6/4/20	Kolportaż, pielgrzymki, msze rocznicowe
Jelenia Góra	Grupa „Ziemi Zgorzeleckiej”, 1986	SOR „Podziemie”	10/3/15	Kolportaż, zbiórka funduszy, zakup nielegalnych wydawnictw
Katowice	SW Oddział Katowice, 1983	SOR „Ośmiornica”	30/2/5	Wydawnictwa, kolportaż
Kielce	Konfederacja SW, 1985	SOR „Ośmiornica”	11/6/30	Wydawnictwa, kolportaż, pomoc dla strajkujących, petycje, apele, zbieranie informacji o osobach represjonowanych
Lublin	SW Oddział Lublin, 1983	SOR „Ośmiornica”	3/3/2	Wydawnictwa
Łódź	Grupa SW, 1986	SOR „Ośmiornica”	8/3/?	Wydawnictwa, kolportaż, zbiórka funduszy
Poznań	SW Oddział Poznań, 1983	SOR „Ośmiornica”	18/6/20	Wydawnictwa, kolportaż, radio, przerwy w pracy, manifestacje
Poznań	Grupa SW w ZPH „Cegiel-ski”, 1988	SOR „Waleczni”	3/1/-	Wydawnictwa, kolportaż
Poznań	Wielkopolskie Seminarium Ekologiczne, 1987	SO „Środowisko”	120/5/110	Wydawnictwa, kolportaż, petycje, wejście do oficjalnej organizacji
Rzeszów	Oddział SW Rzeszów, 1983	SOR „Ośmiornica” SOR „Pięść”	22/7/30	Wydawnictwa, kolportaż, pomoc represjonowanym, zakup materiałów
Toruń	Oddział SW Toruń	SOR „Ośmiornica”	-/1/8	Wydawnictwa, kolportaż
Szczecin	Oddział SW Pomorze Zachodnie, 1986	SOR „Hindus”	2/2/5	Wydawnictwa, kolportaż
Wałbrzych	Grupa „Oaza”, 1982	SOR „Geodeta”	10/5/20	Wydawnictwa, kolportaż, pomoc represjonowanym
Wrocław	Agencja Informacyjna SW, 1982	SOR „Krety”	90/10/100	Wydawnictwa, kolportaż, pomoc represjonowanym, zakup sprzętu, radio, petycje, manifestacje
Wrocław	Komitet Wykonawczy SW, 1982	SOR „Tarantula”	20/8/600	jw.
Wrocław	Rada Polityczna SW, 1982	SOR „Ośmiornica”, 1982	12/-/-	Zbiórka środków finansowych, wydawnictwa, pomoc represjonowanym, zakup materiałów i sprzętu, radio
Wrocław	Grupa Zakładowa SW w Zakładach Sprzętu Grzebnego „Wrozamet”, 1983	SOR „Sitacze”	3/3/50	Kolportaż
Wrocław	Miejska Komisja Koordynacyjna (na bazie KIK), 1987	SOR „Chałupy”	22/8/12	Kolportaż, zbiórka funduszy, wydawnictwa

Ogółem:

Liczba osób w SW – 477

Aktyw kierowniczy – 86

Sympatycy – 1100

APN Wr, 032/805, Zestawienie zbiorcze organizacji „Solidarność Walcząca” (wg stanu na listopad 1988 r.), k. 9–13.